

Grupe de interese și grupe de presiune în sistemul capitalist contemporan (delimitări conceptuale)

Liviu Turcu

Consultarea fie și doar enumerativă a definițiilor pe care cercetătorul le poate întâlni în literatura de specialitate privind grupele de interese și grupele de presiune ridică o suită de obstacole în calea înțelegerii fie a conjuncției, fie a disjuncției dintre acestea. Însăși gruparea acestora după criteriile ce au stat la baza elaborării lor ridică numeroase probleme, autorii pornind întreprinderea lor din cele mai diferite unghiuri de vedere. Fără a avea pretenția exhaustivității considerăm că multitudinea definițiilor întâlnite în literatura de specialitate ar putea fi grupate analitic după următoarele trei criterii: 1. unghiul de abordare teoretică, căruia i se subscris, 2. modalitățile de a delimita genul proxim și diferența specifică și 3. problematica generală căruia acest fenomen este asociat cu necesitate. Primului criteriu îi corespund definițiile care încearcă să investigheze grupele de interese și grupele de presiune cu ajutorul teoriei sociologice a grupelor, teoriei organizațiilor, behaviorismului politic etc. Cel de-al doilea criteriu cuprinde totalitatea încercărilor de a defini aceste grupe pe baza conotațiilor mai mult sau mai puțin acceptate ale conceptelor de *interes* și *presing*, centrul de greutate al definiției fiind însă de regulă un reflex al specificității create de teoria explicativă căreia i se subsumează. Cel mai adesea definițiile întâlnite acordă o importanță deosebită unuia din cele trei elemente ale următoarei triade: structura formală a grupului — specificitatea modului de acțiune — centrul decizional asupra căruia grupul acționează. Mai mult sau mai puțin explicat definițiile subliniază în cadrul triadei amintite importanța factorilor coeziivi, structura mai simplă sau complexă, gradul de organizare a acesteia, tipurile de *comportament*, *utilizarea* sau *amenințarea* cu utilizarea a unor forme specifice de acțiune, respectiv *prestingul*, importanța descoperirii și utilizării unor *canale de acces* la nivelul centrului decizional care îl interesează și această enumerare ar putea continua. Cel de-al treilea criteriu vine să argumenteze, de obicei, definiția elaborată, ceea ce are pentru analiza noastră o semnificație deosebită. Raportarea cu insistență a fenomenului grupelor de interese și de presiune la unul sau mai multe aspecte (de obicei) majore ale sistemului social sau politic exprimă de fapt în opinia noastră, 1. insuficiența explicativă a fenomenului definit, 2. complexitatea fenomenului, 3. pluralitatea implicațiilor pe care acestea le determină în activitatea sistemului. Nu întâmplător numeroase definiții (M. Duverger, P. Odegord, O. Key jr. etc.) delimitează grupele de presiune mai ales prin metoda comparației, în care acestea sînt de obicei opuse subsistemului partidelor politice. Multitudinea similitudinilor, justificate de altfel, în opinia noastră, de însăși structurile istorice primare, comune ale celor două fenomene, nu oferă însă legitimitate științifică asupra definirii fenomenului luat în globalitatea sa.

Această poziție s-a resimțit (dealtfel) ori de cîte ori s-a încercat investigarea grupelor de presiune prin depășirea cadrului specific în care partidele politice sînt de obicei circumscrise. Pe de altă parte eterogenitatea structurală și prolificitatea deosebită a acestora au impus cercetătorilor, situați pe această poziție, limite clare sub aspectul depășirii (realității imediate) girate de cîmpul empiric, conducînd în absența unei metode de abordare adecvate și a unui limbaj conceptual corespunzător la ceea ce G. Sartori numește „necesitatea unei poziții ferme față de o *tratare anarhică*”¹. Analiza comparativă a definițiilor în literatura de specialitate va permite o clasificare a acestora în *forme pure*, corespunzător criteriilor propuse, întrucît autorii acestora, de regulă, fără a reuși o delimitare unanim acceptată au combinat totuși, mai mult sau mai

¹ G. Sartori, *Gruppi di pressione e gruppi di interesse*, Il Mulino, ianuarie 1959, p. 7 și urm.
„Viitorul social”, an V, nr. 3, p. 532—538, București, 1976.

puțin, elementele specifice celor trei niveluri. Ceea ce se poate reproșa însă majorității cercetătorilor acestui fenomen este absența unei metode riguroase și eficiente care să descifreze procesul intim de formare și dezvoltare a grupelor de interese și de presiune. Ca cercetător situat pe pozițiile marxiste ale cercetării științifice considerăm analiza istorică a fenomenului, abordarea sistemică a structurilor și relațiilor acestora cu mediul în care acționează, analiza naturii și specificității intereselor promovate de pe poziții de clasă și de aici caracterul progresist sau reacționar al acestora, ca o reală bază științifică de investigare.

În cele ce urmează, nu ne propunem o analiză comparativă² concretă a definițiilor mai frecvent întâlnite, ci doar să ilustrăm criteriile analitice prezentate mai sus, ca un preambul al propriului punct de vedere privind delimitarea fenomenului de grupe de interese și de grupe de presiune.

Pe de o parte, am putea selecționa definițiile ce poartă amprenta „interesului” privind structura grupelor analizate pe un fond psiho-sociologic. În această categorie se înscriu printre altele definițiile lui D. Truman, H. Ehrmann, Alfred de Grazia.

Astfel D. Truman care păstrează tradiția lui A. Bentley le definește ca „orice grup care pe baza uneia sau mai multor atitudini împărtășite, desfășoară activități (acțiuni) asupra altor grupuri în societate în vederea stabilirii, menținerii sau sporirii unor forme de comportament ce sunt implicate în atitudinile împărtășite”³.

Spre deosebire de D. Truman, H. Ehrmann augmentează tipului de comportament al grupului însuși obiectul final al activității acestuia, accesul la structurile decizionale. Astfel, H. Ehrmann le caracterizează ca fiind „o combinație de persoane reunite de țeluri și atitudini împărtășite și care urmăresc să obțină decizii favorabile valorilor preferate prin toate mijloacele pe care le au la dispoziție, dar în special prin accesul la procesele guvernamentale”⁴.

Pe aceeași linie, dar nuanțind relațiile cu centrul decizional formal al sistemului politic, Alfred de Grazia consideră că „un grup de presiune este pur și simplu un grup social organizat care caută să influențeze comportamentul oficialităților politice fără a urmări un control formal al guvernământului”⁵.

Deși sunt evidente eforturile de a defini grupele de interese și de presiune în raport cu sistemul politic, mai exact cu guvernământul, nota dominantă rămâne într-o zonă ce nu depășește coordonatele școlii behavioriste.

Așa cum am subliniat anterior, un mare număr de definiții raportează grupele de presiune în special la două dintre subsistemele sistemului politic: subsistemul partidelor politice și subsistemul centrului decizional. Printre acestea putem enumera pe cele elaborate de V. O. Key jr., P. Odegard, D. Mc. Kean, M. Duverger, J. Maynard și alții.

„Astfel de grupe — susține Key jr. — în timp ce se definesc ele însele ca nonpolitice sunt angajate în politică... în contrast cu partidele politice, care pentru a obține victoria în alegerile electorale, trebuie să cuprindă în programele lor interesele unor cercuri mai largi, acestea urmăresc în principal locul și poziția ocupată”⁶.

La rândul său P. Odegard le caracterizează ca fiind formate „fără nici o opinie de partid sau altă natură... ele se pronunță pentru sau împotriva proiectelor care sunt favorabile sau le prejudiciază interesele”⁷. Definiția lui P. Odegard acoperă, așa cum cimpul empiric relevă, doar o situație particulară și anume a grupelor de interese marginale, mai puțin politizate. Sunt însă acestea cît de cît reprezentative pentru fenomenul luat în globalitatea sa? Puțin probabil.

M. Duverger care se numără printre cercetătorii care au încercat o ordonare și clasificare a grupelor de presiune după natura intereselor promovate este și mai categoric sub acest aspect al comparației: „două sînt caracteristicile esențiale ce permit totdeauna a distinge partidele politice de grupele de presiune: pe de o parte forma lor de participare la competiția politică, pe de altă parte natura solidarității... în timp ce partidele politice fac din cucerirea puterii

² În acest sens se poate consulta studiul, O. Trăsnea, *Grupe de presiune: precizări terminologice*, în „Viitorul social”, nr. 1, 1974.

³ D. Truman, *The Governmental Process*, Ed. Knopf, N. Y., 1951, p. 33.

⁴ H. Ehrmann, în *A Dictionary of The Social Sciences*, Ed. J. Gould and W. Kolb, Tavistock Publications, p. 530.

⁵ Alfred de Grazia, *The Element of Political Science*, Ed. Knopf, 1952, p. 216.

⁶ V. O. Key, *Politics, Parties and Pressure Groups*, Ed. Crowell, N. Y., 2-nd-edn, 1947, p. 15-16.

⁷ P. Odegard, *Pressure politics: The Story of the Anti-Saloon League*, Columbia Univ. Press, 1928, p. VII.

un obiectiv direct, grupele de presiune, dimpotrivă nu vizează cucerirea însăși a puterii sau a participării deschise la exercitarea acesteia”⁸.

La rândul său, D. Mc. Kean conchide lapidar că acestea sînt „organizații interesate primar în politică dar care nu desemnează în mod obișnuit candidați”⁹.

Deși relevantă, delimitarea grupelor de interese și de presiune de subsistemul partidelor politice reprezintă doar una dintre fațetele fenomenului investigat, orice încercare de a o considera definitorie pentru fenomenul luat în globalitatea sa fiind eronată.

În sfîrșit, s-ar mai putea adăuga, grupul definițiilor, care pun accentul pe specificitatea modului cum grupele de presiune își realizează scopurile. Pentru acestea centrul de greutate îl constituie *presingul* restul conotațiilor fiind minimalizate.

Astfel, Mc. Iver le consideră ca „un agregat organizat sau neorganizat ce aplică tactica *presingului*”¹⁰.

Mai drastic, S. Finner¹¹ subliniază că ceea ce e specific grupelor de presiune este *presingul* calificat ca „aplicarea sau amenințarea cu aplicarea unor sancțiuni în cazul în care o cerere este refuzată”.

Făcîndu-se apel la latura informală a activității grupelor de presiune nu de puține ori apare chiar în definiții, mai mult sau mai puțin direct, sublinierea acestui aspect prin referințe ca „obținerea deciziilor favorabile ... prin toate mijloacele de care dispun” (H. Ehrmann), sau „grupul de presiune nu este o armată care caută să cîștige bătăliile prin atacuri frontale ... este mai degrabă un corp de trăgători de elită ce-și elimină adversarii unul cîte unul”¹².

Alteori reflectînd același aspect dar analizat de pe cu totul alte poziții, activitatea de *presing* desfășurată este considerată ca un atac direct asupra sistemului politic și condamnată în termeni definitorii ca „activitate informală, oportunistă, de natură extra legală, utilizînd tactici coercitive”.

Șirul definițiilor ar putea continua avînd ca puncte de referințe gradul de dezvoltare a sistemului politic în care acționează (Samuel Beer), nivelul culturii politice existente în societatea analizată (Joseph la Palombara), caracterul regimului politic care le tolerează sau suprimă (Gunnar Heckscher) etc.

Dealtfel, trebuie să subliniem că multora dintre autorii amintiți problema definirii sau delimitării grupelor de presiune de grupele de interese le rămîne deschisă. În acest sens sîntem deopotrivă de acord cu O.C. Garceau, care arată pe bună dreptate că analiza acestor grupe este revelatoare pentru cercetarea științifică doar în măsura în care aceasta ține seama de contextul în care apar, se dezvoltă și interacționează și cu remarcarea lui Sam Eldersweld că în prezent „ne lipsește o metodologie a cercetării care să ne permită testarea aserțiunilor, în măsura în care sîntem real interesați în analiza acestui fenomen”.

În virtutea acestor necesități, ne propunem o investigație proprie a conotațiilor conceptelor de grupe de interese și grupe de presiune.

Dicționarul științelor sociale¹³ definește „interesul” ca avînd nu mai puțin de șase accepții : a. o pretenție (revendicare) demnă de a fi luată în considerație; b. dreptul de a împărtăși sau împărtăși ceva; c. dreptul de a lua parte la o anumită activitate; d. ceva ce este profitabil pentru o persoană sau un grup (s.n.), deoarece îi oferă acestuia sau acestora ceea ce doresc; e. un grup cu interese comune în sensul specific punctului d; f. orice aspirație ce determină reguli și criterii prin care aceasta se poate realiza.

Așadar un „interes” poate fi regăsit la nivelul individului, grupului, sau comunității. De asemenea, este importantă precizarea că analiza „interesului” sau „intereselor” nu poate face abstracție de raportul între dezirabil și realizabil, interese imediate sau de perspectivă, interese integratoare sau conflictuale etc. Acceptînd interesul definit astfel s-ar putea ajunge la o definiție primară a grupului de interese ca reprezentînd „un număr de persoane reunite de unul sau mai multe interese comune”.

⁸ M. Duverger, *Sociologie politique*, Paris, P.U.F., 1968.

⁹ D. Mc. Kean, *Party and Pressure Politics*, Houghton and Mifflin, Boston, 1949, p. 16.

¹⁰ R. Mc. Iver, *Pressures, Social*, in *Encyclopaedia of The Social Sciences*, Mc. Millan, London, vol. XII, p. 347.

¹¹ S. Finner, *Interest Groups and The Political Process in Great Britain*, in *Interest Groups on Four Continents*, Editor H. Ehrmann, Pittsburgh, 1958, p. 117—118.

¹² R. E. Park, apud *Encyclopaedia of the Social Sciences*, MacMillan Company, N. Y., 1957, vol. XI, p. 345.

¹³ J. Gould and W. Kolb, *A Dictionary of The Social Sciences*, Tavistock Publications, p. 343—344.

Definite astfel grupele de interese s-au format și dezvoltat odată cu comunitățile istorice primare. S-ar părea (așadar) că încadrându-le într-o definiție atât de generală, grupele de interese prin însăși natura intereselor „promovate, susținute și apărate” au însoțit și contribuit direct la constituirea sistemului politic. Însuși conceptul de „inegalitate”, concept cheie atunci când analizăm politicul ca atare, nu poate face abstracție de conceptul de „interes”. De fapt, în sensul său social interesul nu poate exprima într-o societate *inegală*, decît, o stare politică conflictuală latentă sau manifestă. Enorma prolificitate a acestor grupe de-a lungul dezvoltării societății umane a creat serioase dificultăți analiștilor indiferent de formația acestora (moralisti, economiști, sociologi, politologi) în ordonarea lor după criterii pe care le-am putea numi global clasice. Fenomenul acesta are așadar un caracter și filiații istorice indubitabile. În acest context apare întrebarea firească, de ce totuși ca obiect de studiu al politologiei sau sociologiei politice, „interesul” pentru acestea s-a manifestat atât de tîrziu. Astfel, conceptul de „presing”, considerat a fi apărut în literatura americană la începutul acestui secol¹⁴, lipsit de o „apologie sau definiție” în deceniul al treilea¹⁵, a devenit obiect al cercetării politologice abia după cel de al doilea război mondial. În opinia noastră, grupele de interese pe care le deosebim de grupele de presiune, au constituit un cîmp de investigație permanentă, doar modalitățile și limbajul conceptual diferind de la o epocă la alta. Deși nu ne-am propus o analiză detaliată a acestor investigații, putem aminti că însuși Marx analizează modul de producție capitalist, dezvăluind contradicția fundamentală dintre muncă și capital pe baza conflictului antagonic de „interese” între proprietarii mijloacelor de producție și cei lipsiți de acestea.

„Interesul — iată ce leagă pe membrii societății civile unul de altul — interesele exprimînd necesități, pe care individul în dorința de a supraviețui luptă să și le satisfacă”¹⁶.

Abordarea grupelor de interese doar prin unele dintre speciile sale considerate de un autor sau altul ca fiind reprezentative nu justifică absența analizei istorice a cauzelor ce au determinat proliferarea acestora odată cu dezvoltarea sistemului politic capitalist.

Astfel, una dintre premisele legate de politizarea unora dintre grupele de interese în epoca modernă este aceea a contextului istoric al trecerii de la societatea feudală la cea capitalistă. Conflictul central, care a contribuit la ascensiunea rapidă a capitalismului, l-a constituit faptul că în timp ce puterea politică, resursele economice și prestigiul social formau în epoca feudală un tot indestructibil, formele incipiente ale noului mod de producție capitalist impuneau dezintegrarea triadei menționate prin soluționarea conflictului antagonist în favoarea noilor grupe de interese economice ce revendicau înlocuirea structurilor politice depășite.

Eterogenitatea unei societăți dinamice în formare, ambiguitatea unor decizii politice de compromis au condus „interesele economice noi” la constituirea unor grupe informale ce căutau obținerea de tratamente preferențiale și care variind regional, profesional și ideologic au constituit de fapt proto-partidele sistemului capitalist.

„Filozofia intereselor” ce-și are originea încă din epoca revoluției industriale engleze a fost curînd înlocuită de doctrina liberală cultivată de grupele de interese economice capitaliste în formare și care au constituit proto-partidul liberalismului englez.

Este interesant de observat, că deși grupele de interese economice au constituit „materia primă” a partidelor politice, acestea din urmă nu le-au epuizat pe cele dintîi constituind de fapt o specie a acestora. Specificitatea etno-culturală, politică și economică a determinat o evoluție diferențiată și nu de puține ori contradictorie a grupelor de interese economice.

Evoluția ulterioară a sistemului politic, climatul și practicile specifice, o anume birocratizare a partidelor politice burgheze au determinat menținerea și chiar proliferarea grupelor de interese în imediata apropiere a sistemului politic. Așa se explică coexistența, chiar dacă nu întotdeauna pașnică, a grupelor de interese cu partidele politice. Dar grupele de interese nu sînt exhaustiv politice. Cînd se poate atunci afirma că un grup de interese posedă valențe politice și cînd și le valorifică? Aceasta este, considerăm, punctul de tranziție explicativ al raportului dintre grupele de interese și grupele de presiune.

Analizînd conceptul de „presiune” sau „presing” așa cum este prezentat de literatura de specialitate se observă că ceea ce revine ca un leit-motiv sînt conotațiile de „constringere”, „coercție”, „restricție” și care semnifică natura acțiunilor desfășurate în raport cu sistemul politic.

Presingul apare, astfel, după opinia noastră ca o „stare” prin care un grup de interese caută să-și realizeze obiectivele prin modificarea comportamentului sistemului politic în favoarea

¹⁴ A. F. Bentley, *The Process of Government*, Chicago, The Univ. of Chicago Press, 1908 apud, *A Dictionary of The Social Sciences*, Tavistock Publications, p. 530.

¹⁵ J. Mackenzie, *Pressure Groups: The Conceptual Framework*, in *Political Studies*, vol. III, 1955, p. 249.

¹⁶ K. Marx și Fr. Engels, *Opere*, vol. 2, ed. 2-a, București, Ed. politică, 1962, p. 135.

sa. De obicei, majoritatea analiştilor acestui aspect nu pierd ocazia de a sublinia latura informală a acestui tip de activitate, ceea ce este corect, atunci când această caracteristică nu este exagerată şi învăluită de ocultism politic. Acceptând în elaborarea definiţiei, conotaţiile „presingului” prezentate mai sus — putem afirma că grupul de presiune reprezintă un număr de persoane reunite într-o structură specifică de unul sau mai multe interese comune care îşi realizează obiectivele prin acţiuni de „constringere, coerciţie sau restricţie” asupra sistemului politic — în scopul modificării comportamentului (în sensul cel mai larg) acestuia în favoarea sa. Ca alte cuvinte grupul de presiune este „un grup de interese ce exercită un presing asupra sistemului politic”.

În sprijinul acestei definiţii dorim să aducem o viziune nouă în analiza raportului între grupele de interese şi grupele de presiune.

În accepţia noastră, presingul este o „stare modulară”, iar grupul de presiune un *modul* ce se formează din galaxia grupelor de interese. Ipoteza „modularităţii” grupelor de interese permite o explicaţie pertinentă pentru dinamica deosebită a grupelor de presiune ca produs deopotrivă al cooperării, asimilării sau toleranţei conflictuale cu elementele sistemului politic. Aşa se poate explica faptul, că acelaşi grup de interese pe parcursul existenţei sale poate compune şi recompune „module” specifice de presing care pentru un simplu observator apar ca grupe de interese diferite. Aceeaşi ipoteză oferă răspunsul la întrebarea de ce unele grupe de interese sînt atât de mobile şi de adaptabile, supravieţuind uneori chiar şi modificărilor structurale ale sistemului politic. Aceasta nu înseamnă însă că totalitatea grupelor de interese politizate se comportă uniform şi sînt prin excelenţă „modulabile”. În accepţia noastră capacitatea aceasta este gradual distribuită conform cu structurile, natura şi ponderea intereselor promovate, „modularitatea” constituind o expresie a unei evoluţii superioare, de tip schematic. Deşi acest aspect al problemei îl considerăm ca aparţinînd de analiza structurilor interne ale grupelor de interese şi deci necesitănd o abordare specială, nu putem lăsa în afara atenţiei noastre, fie chiar în condiţiile precizate mai sus, una dintre controversele privind conceptul de „presing”. Unii cercetători consideră că a vorbi de grupe de presiune şi ca atare de presing este o modalitate prea dură, fără a mai vorbi de faptul că a le accepta, ar însemna a arunca o umbră asupra „democraţiei burgheze” în care unii competitori eludează regulile jocului. În acelaşi timp, alte opinii observă, şi sîntem dintr-un anume unghi de vedere de acord, că „presingul” ar putea crea o falsă imagine asupra raporturilor grupelor de presiune cu sistemul politic, ca fiind uni-voce. Conform ipotezei noastre, abordarea grupelor de interese evoluate, ca sistem, demonstrează edificator că, funcţiei majore de presing în raport cu sistemul politic îi corespunde o funcţie de retro-presing (retro-presiune) ce asigură nu numai feed-back-ul sistemului, dar este în acelaşi timp singura modalitate de supravieţuire şi de atingere a scopurilor sistemului în condiţii optime (eficiente). Paralel cu procesul de optimizare şi complexizare a structurilor sistemului, grupele de interese pot atinge capacităţi deosebite în raport cu mediul în care acţionează, astfel încît un asemenea grup poate crea concomitent fie un număr de „module de presing” fie „module agregat” cum poate fi considerat de pildă complexul militar-industrial.

Această poziţie clarifică după opinia noastră faptul, că unele grupe de interese apar ca „apolitice”, cvasi-politice, sau intens politizate.

De aici şi unele confuzii ce pot fi întâlnite în abordarea acestui fenomen. Politologia contemporană făcînd o abstracţie nejustificată a acestor filiaţii istorice, urmăreşte doar o specie sau alta, a grupelor de interese, fapt relevant din plin şi de analiza modalităţilor de a le defini. Grupele de interese sînt studiate în special prin analize particulare, studii de caz, acestea fiind adesea asociate cu opiniile privind existenţa fie a unui anume „ocultism politic”, fie „criza sistemului de partide”, „alternativă la un anume apolitism al maselor”, „inovaţii pentru dezvoltarea sistemului politic”, etc.

În virtutea acestei situaţii, grupele de interese ar înlesni, după unele opinii, procesul de optimizare la nivelul elaborării deciziilor politice, constituind o dezvoltare a formelor democraţiei burgheze de unde şi necesitatea înlocuirii structurilor clasice ale sistemului politic cu un *sistem de alianţe de grupe*¹⁷.

De fapt, o analiză mai atentă a studiilor respective raportate la epoca în care acestea au apărut relevă o semnificativă filiaţie cu diferitele teorii sau doctrine ce au inspirat modalităţile de abordare a acestora.

Pe de altă parte, grupele de interese au fost lipsite de o analiză care să permită studierea acestora la un nivel de generalitate suficient pentru a construi un model teoretic satisfăcător. Astfel M. Duverger încearcă pur şi simplu o inventariere a lor, anevoioasă dealtfel, mai ales atunci cînd doreşte să le califice ca grupe de presiune permanente, cvasi-politice, omogene structurate, complet eterogene, etc.

¹⁷ W. Weber, *Die Teilung der Gewalten als Gegenwartsproblem in Festschrift für K. Schmidt*, p. 381.

H. Ehrmann, realizează un studiu interesant la nivelul specificităților diferitelor sisteme politice naționale capitaliste contemporane, iar J. Maynard încearcă să delimiteze structura internă și modalitățile de acțiune ale acestora. Dar atât Ehrmann, cât și J. Maynard, ca și S. Eldersweld, O. Garceau, H. Eckstein și alții resimt insuficiența teoriei grupelor ca teorie explicativă. Abordarea sistemică¹⁸ poate constitui în acest sens o alternativă promițătoare. Oricum, considerarea diverselor fenomene politice sub aspectul lor sistemic capătă o amploare din ce în ce mai mare, abordarea de către cercetătorul științific a acestora necesitând „un cadru teoretic care aduce cu sine conceptele specifice abordării sistemice”¹⁹.

Privite sub acest unghi de vedere, se poate afirma că așa cum grupele de interes primare au constituit într-o anumită perioadă istorică proto-partidele sistemului politic, grupele de presiune constituie reflexul grupelor de interes în condițiile sofisticării sistemului politic capitalist contemporan.

În acest context nu apare surprinzătoare comparația curentă, dar insuficientă, care se face între grupele de presiune și subsistemul partidelor politice în analiza dinamicii sistemului politic. Dar, din păcate, de cele mai multe ori majoritatea cercetătorilor fie sociologi, fie politologi preferă să le delimiteze prin conotații care nu dezvăluie mecanismul ce promovează un tip de activitate sau altul.

În condițiile sistemului politic capitalist contemporan delimitarea apare cel puțin formală și în condițiile unor studii concrete a diferitelor sisteme politice incomplete.

Aceasta intrucit galaxia grupelor de interes ce pot modula grupe de presiune dezvoltă relații mult mai complexe cu sistemul societal. Din acest punct de vedere cimpul empiric ne relevă prezența acestora la mai multe niveluri, pe care putem să le ordonăm astfel:

1. grupul de presiune ca element al sistemelor ce alcătuiesc sistemul social global, exclusiv sistemul politic *;

2. grupele de presiune, ca element al sistemului politic ** și care la rândul lor se pot delimita astfel: — ca element al subsistemului partidelor politice, în care, se poate afla în calitate de coordonator sau cooperant cu acestea; — ca element al structurilor decizionale (executiv, administrație, forțe armate etc.).

În prima situație pot fi citate grupele de interes profesionale, etno-culturale, confesionale care se situează spațial în afara sistemului politic dar se politizează atunci când interesele le-o cer. Ca element al sistemului politic, grupele de presiune pot apare, fie coexistind într-un anumit partenerism director sau cooperant cu partidele politice, fie chiar în cadrul structurilor specifice lui „decision-making” situație disfuncțională critică, pentru însuși existența sistemului politic.

Această imagine ar fi însă la rândul său incompletă, în măsura în care am eluda sfera impactului grupelor de interes cu sistemul politic. Direct determinate de natura intereselor, de gradul de organizare mai mult sau mai puțin evoluat, grupele de presiune ca module de presing ale intereselor urmărite pot acționa la nivel *intra-societal*, respectiv 1. local, 2. zonal, 3. național sau la nivel *extra-societal*, respectiv 1. regional internațional, 2. global internațional. De fapt această delimitare are un caracter analitic, realitatea concretă reflectând strinsa interdependență a nivelurilor amintite.

Corepunzător nivelului în care grupele de interes își revendică anumite „pretenții, avantaje”, grupele de presiune își îndreaptă acțiunea asupra structurilor legate de centrele de decizie ale sistemului politic. Ceea ce trebuie subliniat, este faptul că diversitatea structurală a sistemelor politice naționale sau în termenii politologiei clasice distribuția puterilor în cadrul acestora, în care centrul de greutate se poate afla în ramura executivă, legislativă sau chiar

¹⁸ Împărtășim opinia exprimată de Y. Barel, că intrucit *analiza sistemică* pune în general accentul pe o anumită tehnică de analiză, utilizarea expresiei *abordare sistemică* este mai corectă ca „demers științific ce vizează studiul operativ al proceselor sociale integrate într-un model de sistem”. Yves Barel, *Prospective et analyse de systemes*, p. 69.

¹⁹ Amitai Etzioni, *The Active Society*, London, McMillan, 1968, p. 123.

* În această categorie sînt îndeobște incluse grupe de tip profesional, confesional sau cultural. Ponderele acestora poate însă să difere extrem de mult de la o țară la alta. Astfel dacă grupele de presiune confesionale din S.U.A. și Franța au o pondere relativ redusă, cele din Italia și Spania nu mai pot fi circumscrise în cadrul acestui punct. Problemele legate de bilingvism în Canada și Belgia generează de asemenea în mod curent grupe de presiune ce nu aparțin sistemului politic propriu-zis.

** De obicei în această poziție pot fi citate grupele confesionale implicate direct în politică cum este cazul democrației creștine italiene sau vest-germane, grupele financiare și economice americane, japoneze, franceze, vest-germane etc. Ca element al structurilor decizionale deși nu este reprezentativ pot fi amintite cu caracter ilustrativ spectaculare (mișcarea Poujade) și greva polițiștilor din New York.

pentru unele situații în care judecătorească modifică comportamentul grupelor de presiune către una sau altele din ramurile amintite. În acest sens sintem de acord cu afirmația lui R. Macridis că în sistemele politice unde „puterea este concentrată în unele centre bine stabilite, grupele de presiune se organizează cu o concentrare similară a puterii și viceversa”²⁰. Chiar dacă nu raportează explicit mobilitatea presingului la centrul major al puterii, implicit R. Macridis recunoaște faptul că în absența unui anume „mimetism sau simpatie” structurală, eficiența grupelor de presiune ar fi discutabilă. Mai mult Macridis avansează ideea că însuși sistemul politic își elaborează comportamentul său politic în raport de prezența și modul de acțiune al grupelor de presiune. În contextul necesității de a analiza grupele de presiune în raport cu centrul de putere al sistemului politic apare desigur întrebarea justificată, dacă această abordare mai este posibilă la nivelul regional sau global internațional enunțat mai sus, dat fiind că sistemul internațional nu dispune în epoca contemporană de un asemenea centru. „Prezența” grupelor de presiune internaționale ce acționează în sfere mai înguste sau mai largi ale comunității internaționale este resimțită din ce în ce mai mult în politica mondială. Dacă la nivelul comunităților naționale, presingul se încadrează într-un raport teoretic dual, în cadrul sistemului internațional grupele de presiune (ca structuri superioare de organizare sistemică) stabilesc raporturi multilaterale cu structurile ce alcătuiesc *sectorii raportului de forțe regionale sau globale*. Deosebit de interesante și încă puțin studiate sînt aceste grupe de presiune internaționale. Întrucît ne propunem să abordăm mai temeinic acest fenomen cu alt prilej, am mai amintit doar faptul că domeniile în care acestea acționează prin excelență sînt cele economice și militare. Ceea ce pare a fi cu totul specific acestora este că, în politica mondială contemporană coexistă grupe de presiune în care „interesele particulare” clivează sau se confruntă cu „interesele naționale”. Implicațiile ce decurg din această prezență, fac credem inutile orice comentarii privind necesitatea abordării acestora atunci cînd analizăm resorturile intime ale dinamicii politicii mondiale.

²⁰ Roy Macridis, *Interest Groups in Comparative Analysis*, în „Journal of Politics”, XXIII, 1, 1961, p. 314.